

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**D. D. Emanuelis Gonzalez Tellez, In Incllyta Salmanticensi
Academia Collegii Majoris Conchensis Alumni, &
antiquioris vespertinæ Sacrorum Canonum Cathedræ
proprietary Interpretis; in Pinciano Sanctæ ...**

Additis Notis uberioribus ab Historia, & Chorographia

Complectens Librum Tertium

González Téllez, Emanuel

Francofurti Ad Moenum, 1690

Capvt VIII. Idem in Concilio (a) Laterani.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74526](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74526)

CAPVT VII.

(a) Alex. III. *Cantuariensi Archiepiscopo.*

CLericus. (b) *Et infra*: Clerici, qui comam nutriunt, & barbam, etiam inuiti à suis (c) Archidiaconis tondentur.

NOT Æ.

i. (a) **A**lexander III.] Ita legitur in 1. collect. *sub tit. ne cleric. vel monach. c. 6. & in cap. clericus, eod. tit. in hac collect.* & post Concil. Lateran. p. 27. cap. 4. Sed constat textum hunc prout jacet in his locis, esse compositum ex diversis Conciliorum canonibus; verba autem, quæ hinc referuntur, extant in Concil. Agathensi celebrato anno 430. can. 20. & referuntur à Gratiano in cap. clericus qui comam, 23. dist. & in capitul. Caroli lib. 7. cap. 165. ibi: *Simili modo decretum est, ut clerici qui comam nutriunt, ab Archidiacono; etiamsi noluerint, inuiti tondentur.* In presenti tamen Raymundus adiecit ea verba: *Et barbam*; ut coherentia præcedentibus canonibus, quæ non extant in ipso Concilio Agathensi.

(b) *Et infra.*] Integra clausula reperitur in cap. clericus 6. in tit. ne clericus, vel monachi, in prima collectione.

(c) *Archidiaconus.*] Qui juxta consuetudines Galliarum, & aliarum provinciarum jurisdictionem exercent, ut probavi in cap. 5. de offic. Archid. non tamen hæc verba absolute, & indistinctè accipit Hallierus de hierarch. eccles. lib. 4. artic. 2. fol. 864. ita ut presbyteri etiam comprehendantur, sed tantum clerici Diaconis inferiores: cui perdocto viro ut non consentiam, movet, quod Archidiaconis etiam correctio presbyterorum olim competeat Concil. Altitod. can. 20. ibi: *Quod si Presbyter (quod nefas est dicere) aut Diaconus; aut Subdiaconus post acceptam benedictionem infantis procreaverit, aut adulterium commiserit, & Archipresbyter hoc Episcopo, aut Archidiacono non intima verit, integro anno non communicet.* Probavi in cap. 2. & 5. de offic. Archid. Unde præfenti constitutione; tam clerici in minoribus, quam in majoribus gradibus constituti comprehenduntur.

CAPVT VIII.

Idem in Concilio (a) Lateran.

Monasteria Sanctimonialium si quisquam clericus sine manifesta, & rationabili causa frequentare præsumperit, per Episcopum atceatur, & si non destiterit, ab officio Ecclesiastico reddatur immunis; si laici, excommunicationi subdantur, & à cœtu fidelium fiant penitus alieni.

NOT Æ.

i. (a) **L**ateran.] Cap. 11. ubi habentur verba in presenti compilata; sed integrum canonem referam, ut agnoscamus quæ immutata, vel addita sint à Raymundo, qui textum hunc transcripsit ex prima collectione, ubi *sub hoc tit. cap. 8.* reperitur: in dicto autem canone Concilii ita legitur: [Clerici in sacris Ordinibus constituti, qui mulierculas suas in domibus suis incontinentiæ notâ tenuerint, ut abjiciant eas, & continenter vivant, aut ab officio, & beneficio Ecclesiastico fiant alieni. Quicumque in incontinentia illa, quæ contra naturam est, propter quam venit ira Dei in filios diffidentiarum, & quinque civitates igne consumpsit, deprehensus fuerint laborare, si clerici fuerint, ejiciantur à Clero, vel ad penitentiam agendam in monasteriis detrudantur; si laici, excommunicationi subdantur, & à cœtu fidelium fiant protus alieni. Monasteria præterea sanctimonialium si quisquam clericus sine manifesta, & necessaria causa frequentare præsumperit, per Episcopum atceatur; & si non destiterit, à beneficio Ecclesiastico reddatur immunis.] Unde apparet, in ipso Concilio actum non fuisse de laicis monasteria sanctimonialium ingredientibus; compilatores autem primæ, & hujus sextæ colle-

ctionis; quæ de laicis incontinentibus cum masculis Patres statuerant, & reperiuntur in cap. clericus, de excess. Pralat. ad ingredients monasteria porreixerunt, & transmutarunt verba illa: *Si laici, excommunicationi subdantur, & à cœtu fidelium fiant penitus alieni.* Deinde cum in Concilio tantum pœna privationis beneficii statuta esset adversus clericos monasteria frequenter ingredientiæ, compilatores pro illa pœna depositionem ab officio reponere; tandem pro illis verbis: *Manifesta causa*; transcripserunt; *Rationabili causa.* De hoc Concilio Lateran. & ejus historia aliqua retuli in cap. 7. de elect.

COMMENTARIUM.

EX hoc textu sequens communiter deducitur disputanda assertio: *Clerici frequenter adiuventes monasteria Sanctimonialium, si moniti non desistant, deponuntur.* Probant eam textus in cap. ad reatum 33. 81. dist. cap. cleri 32. ead. dist. cap. diffinitus 18. quæst. 2. Concil. Hispal. 2. can. 2. cap. periculoso, de statu regul. lib. 6. Concil. Tolet. 4. can. 6. Tarracon. can. 1. Epauinense can. 38. Arelat. sub Carolo can. 7. Matiscon. cap. 2. Nullus Episcopus, Presbyter, Diaconus, Clericus vel quicumque Sacellarius in monasteriis puellarum, nisi probata vita, & ætate provecta, propter utilitatem aut

aut pro quacunque reparatione monasterii, in quacunque eorum necessitate habitare, aut secretas collocaiones habere presumat. Cabilonense sub Carolo can. 55. ibi: *Abbatissa cum viris clericis, sive laicis, horis incompetentibus non loquatur, sed quidquid cum masculis clericis, sive laicis de rebus necessariis peragere debet, à prima hora usque ad vesperam peragat.* Et can. 56. & 60. ibi: *Non debere presbyteros amplius in monasterio puellarum immorari, nisi donec Missarum solemniam, aut aliquid ibi de Dei servitio, & suo monasterio expleant.* Et can. 63. *Nullus vixus Abbatissa, nec minister aliquis, nec clericus, nec laici claustra ancillarum Dei ingredietur.* Tuton. sub Carolo can. 29. *Ne presbyteri, Diaconi, ceterique clerici intrent puellarum monasteria, nisi tempore, quo Missarum solemniam celebranda sunt, vel alia qualibet ecclesiastica officia peragenda; quibus peractis, statim egrediantur, neque ibi postea aliquam moram faciant.* Magunt. can. 26. *Presbyteris per monasteria puellarum opportunum tempore liceat Missarum solemniam celebrare, & iterum ad proprias Ecclesias redire.* Concil. Herbipolense tempore Honorii IV. Forojulien. sub Hadriano can. 13. *De monasteria puellarum, que sub disciplina regula degunt, obstrictis munitis claustris nulli pateant aditui virorum; sed neque presbyteri, neque Diaconi, vel quilibet de Clero, vel etiam Archimandrita, quasi visitationis, vel predicationis causa sine permisso Episcopi civitatis sibi licentiam tribuat inveniunt.* Trident. sess. 25. de regul. cap. 5. Pius V. in constitutione qua incipit, *Circa pastora-* lit. Gregorius XIII. & Paulus V. in constitutione qua incipit, *Monialium statui.* Illustrant ultra congestos in presentia Barbola de iure eccles. lib. 1. cap. 44. Sanchez lib. 6. summa, disputat. 15. Antonius Augustinus in epit. jur. lib. 9. tit. 19. & 22. Petrus Gregorius de re publica lib. 13. cap. 29. numer. 2. Scortia in sect. 92. theorem. 227. Tamburin de iure Abbat. tom. 2. disp. 14. q. 10. & de iure Abbatiss. disp. 25. q. 1. Suarez de censur. disp. 22. sect. 1. Bruno Chalfang. de privi. regul. tract. 4. cap. 16. propof. 11. Gibalinus in synop. censur. verbo *Claustrum*, & de claustrum regul. cap. 1. §. 3. Acunna in cap. referendam, 81. disp. Filescus in cap. 17. de offic. ordin. Boëtius Epon. & Cujacius in presentis, Diana p. 11. tract. 8. resol. 25. Hieronymus Garcia tom. 2. polit. regul. tract. 13. difficult. 1. dub. 3. punct. 2. Aratjo tract. 3. quæst. 27. moral. D. Joannes Colmenero Complut. Professor in repet. ad hunc textum, Theophilus tom. 12. de frequen. mulier. fol. 288. Franc. Florens in presentis.

Sed adversus hanc assertionem sic argumentor: Non solum licet clericis, & monachis sanctimonialium monasteria frequenter adire, verum & cum eis simul cohabitare: unde monasteria duplicia primis Ecclesie sæculis erant, in quibus simul monachi, & sanctimonialia habitabant, & ad psallendum in eodem choro conveniebant. Synodus Rom. sub Innoc. II. can. 27. refert Amb. Morales lib. 14. hist. Hispan. cap. 7. & nullibi repetiri virorum monasteria, quin simul essent puellarum, probat Yepes in Chron. Dni Benedicti, cent. 5. anno Christi 943. in quibus monasteriis duplicibus, duplex regiminis forma erat; D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. III. Pars I.

aliquando enim fœminæ viris, aliquando contra viri fœminis erant subjecti; sancta enim Hildegardis cum aliis sociis in Monte Sancti Disibodi, ubi erat monachorum cœnobium, Abbatissæ subfuerunt; è contra verò in Ordine Fontis Ebraldi viri religiosi æquè ac moniales Abbatissæ suberant, ut ex Baronio, & Mireo refert Estrenus lib. 1. *disquisit. monast. tract. 1. disquisit. 5.* & in nostra Hispania monachos alicubi cum monialibus degentes Abbatissæ subjectos fuisse, refert Yepes ubi supra anno 537. & in antiqua charta monasterii sancti Juliani de Pedernales, quod erat sanctimonialium, hæc habentur verba: *Hospitiæ Abbatissæ regente ibidem monachorum cateram, &c.* Et Heraclides in paradiso, cap. 29. scribit, se Romæ novisse *Assellam Christi virginem, monachorum curam illic gerentem, ubi viros etiam cum coniugibus suis vidi, monachorum eo tempore viros, & instituta ducentes.* Ergo licet clericis, & monachis monialium monasteria adire. Augetur hæc difficultas ex eo; nam ingressus in monasterio puellarum non est prohibitus illis, qui castitatis prepositum servant, & religiosæ conversationis sunt. Concil. Epau. can. 38. ibi: *Monasteria puellarum, non nisi probata vita, & ætatis provecta, ad quascunque earum necessitates, vel ministraciones, licet permittantur intrare.* Concil. Arelat. sub Carolo can. 7. & ex eis Martinus Bracharen. in sua collectione, can. 32. ita ait: *Religiosis fœminis laicorum alienorum familiaritatem, & consortium prohibemus, eorum videlicet, qui nec Dei timorem subiecti, nec continentia retinent disciplinam.* Sed clerici & recte conversationis sunt, & castitatis propositum servare promiserunt. Igitur illis non debet sub depositionis pœnâ prohiberi aditus ad monasteria sanctimonialium.

Quâ difficultate ita falcitâ non obstante, vera est præsens assertio; pro cuius expositione sciendum est, quòd, licet claustrum monialium, tam quod egressum ipsarum, quam quod ingressum aliorum intra monasteria, non sit à jure divino statuta, ut probant Gibalinus de claustr. cap. 1. §. 1. Hieronymus Garcia ubi proxime; fuit tamen indicta ab Ecclesia jam illius primis temporibus. Cæsarius in sua regula, num. 36. quam à Baronio desideratam ex Bollandò refert Gibalinus ubi proxime, in hæc verba; *Ante omnia, ac propter custodiendam famam vestram, in secreta parte monasterii, & in oratoriis, exceptis Episcopis, Provifore, & Presbytero, Diacono, & Subdiacono, & uno vel duobus Lectoribus, quos & ætas, & vita commendat, qui aliquoties Missas facere debeant, nullus introeat. Cùm verò aut recta retractanda sunt, aut ostia, vel fenestrae sunt componenda, aut aliquid huiusmodi reparandum, artifices tantum, & servi ad operandum, si necessitas exegerit, cum provifore introeant; sed nec ipsi sine scientia, aut permissione Matris: ipse verò provifor in interiorem partem, nisi pro utilitatibus quas supra comprehendimus, nunquam introeat, & nunquam, aut difficile sine Abbatissa, aut alia honestissima reisse, ut sancta sorores secretum usum, sicut docet, & expedit, habeant.* Eadem paucioribus verbis sua diffinitione comprehendit Concil. Epauense cap. 38. *Monasteria puellarum*

4.
De claustrum
ra monialium.

non nisi probata vita, & provecta aetate, ad quas-
 cunque earum necessitates, & ministraciones lai-
 cis permittatur intrare. Ad faciendas vero mis-
 sas, qui ingressi fuerint, statim exalto mini-
 stero regredi festinabunt. Alias autem nec cle-
 ricus, nec monachus juvenis ullum ad puella-
 rum congregationem habebit accessum, nisi aut pa-
 terna, aut germana consuetudo probatur admitti-
 re. Quam eandem sanctionem iisdem planè
 verbis annotavit Concil. Arelat. 4. cap. 7. sub
 Leone III. & Magno Carolo coactum: ipse-
 que Leo in Capitularibus à se editis, & re-
 latis tom. 1. Concil. Gallican. anno Christi 804.
 idem sancivit, nempe: *Ut nullus in monasterio
 puellarum, aut ancillarum Dei intrare presumat,
 nec Presbyter, nec Diaconus, vel clericus, aut
 laicus, nisi tantum presbyter ad Missam celebran-
 dam tempore opportuno ingrediatur, salva neces-
 sitate monasterii secundum canonicam institutio-
 nem, & iuxta quod Episcopus ipsius parochia ibi-
 dem ordinaverit: Presbyter autem, Missa celebra-
 ta, statim exeat.* Similia habet Concil. Tu-
 ron. 3. eodem Imperante, uti superius mon-
 nuimus, Carolo, cap. 29. & Concilium Ca-
 bilonense superius citato cap. 61. illius enim tem-
 poribus in monasteriis Ecclesiae erant intra
 claustra, nec foris patebant, dicebanturque
 oratoria. D. Gregorius lib. 1. epist. 54. ibi: *Es-
 servantibus sanctorum desiderabiliter insistentes,
 presentis preceptionis nostrae paginam ad expe-
 rientiam tuam necesse duximus dirigendam, in-
 dicantes ei oratorium B. Mariae, quod nuper in cella
 fratrum adificatum est, ubi Marinianus Abbas
 praesse cognoscitur.* Inde oratorium pro mona-
 stero usurpatum in cap. monasterium, 16. quest.
 7. ubi Glossa monasterium interpretatur Ec-
 clesiam. Hujus acceptionis ratio ea videtur,
 quòd sacella monasteriorum, orationi dum-
 taxat, & sacrificio destinarentur. Unde ajunt
 Divus Augustinus epist. 121. in oratorio praeter
 orandi, & psallendi cultum penitus nihil aga-
 tur: & D. Benedictus sua regula cap. 52. *Ora-
 torium id sit, quod dicitur, nec ibi aliud quidquam
 condatur. Facit caput oratorium, de consecr. dist.
 2.* Unde supra relatis canonibus presbyteris
 & clericis ad Missarum solemniam, & divina
 officia celebranda monasteria puellarum in-
 gredi permittitur, & finitis divinis officiis,
 exire jubentur; ad quid enim ista facultas
 ingrediendi monasteria ad Missas celebra-
 das, si oratorium, vel Ecclesia extra mona-
 steriorum erat? Hodie tamen, & jam pluri-
 bus ab hinc saeculis sanctimonialia habent
 Ecclesiam exteriorem patentem omnibus; illa
 verò interiorem chorum, in quo ipsae can-
 nunt, & Missarum solemniam, quae in exteri-
 ori Ecclesia fiunt, audiunt, ut necesse non
 sit, presbyterum ea de causa monasterium in-
 gredi.

^{5.}
 Ex causa
 necessitatis
 licet ingre-
 di

Urgente tamen necessitate reparationis ipsius
 monasterii, vel similis operationis, permitte-
 batur ingressus, tam clericis, quam laicis.
 Concil. Cabilon can. 63. ibi: *Nullus vassus Ab-
 batissae, nec minister aliquis, nec clericus, vel lai-
 cus claustra ancillarum Dei ingrediatur, nisi forte
 quando necessitas operandi incumbit.* Ubi vassus
 accipitur pro fidelis, qui servitium exhibet
 beneficiario, seu certa fide obstrictus, ut in
 legibus Aleman. tit. 26. cap. 4. ibi: *Qualiscun-
 que persona sit, aut vassus Ducis, aut Comitum,*

Et tit. 79. cap. 3. *Et Dominus ejus duodecim vassos
 intra domum habet.* Legibus Bajoar. tit. 15. cap. 2.
 ibi: *Sive Regis vassus, sive Ducis, lib. 2. capitul.
 Caroli, cap. 14. ibi: Vassi, & vassalli nobis famu-
 lantes.* In veteribus formulis editis à Bignonio
 lib. 2. ad Marculfum, cap. 17. Vossius de vitus
 sermone, lib. 3. cap. 55. In Concilio etiam Ma-
 tison. 1. can. 2. cautum fuit, ut nulli Episcopo,
 Presbytero, Diacono, vel clerico, aut saeculari
 in monasterio puellarum habitare liceat,
 nisi sit probatae vitae, & aetatis provecta, &
 utilitas, aut reparatio monasterii postulare;
 praecipueque illis prohibetur ingredi intra sa-
 lutatorium: ubi per salutatorium accipitur, quod
 in aliis canonibus dicitur secretarium, idest, lo-
 cus, ex quo qui celebrat, progreditur. Divus
 Gregorius lib. 4. epist. 54. ubi agens de pallio,
 ait: *Quo non aliter te uti memineris, nisi in pro-
 pria tua civitate, dimissis jam filiis, Ecclesia, pro-
 cedens à salutatorio ad sacra Missarum solemniam
 celebranda; peractis verò Missis idem in salutatorio
 rursum curabis deponere.* Gregorius Turon. lib. 2.
 hist. cap. 21. ibi: *Cui in eo, quod modo salutato-
 rium dicitur, mansio erat, atque ad gratias Deo
 agendas; tempore nocturno reddendas confurgebat.*
 Calarius in capitul. Regule, ibi: *Quacunque ad
 conversionem venerit, & in salutatorio regula fre-
 quentius relegatur.* Salutatorium ergo erat locus
 intra cellam monasterii, sed immediatum ora-
 torio, ut late probat Gibalinus de claustra
 disquisit. 1. cap. 1. §. 3. & cap. 2. §. 2. &
 §. 15. per totum; causas tamen ob quas ho-
 die ingredi liceat sanctimonialium monaste-
 ria, & quis licentiam ingrediendi hujusmo-
 di in casibus dare possit, latius prosequuntur
 Gibalinus dicta disquisit. 1. ferè per totam; Tam-
 burinus & Garcia ubi proxime; Novarinus
 lib. 2.

Non solum ingressus intra monasteria San-
 ctimonialium Presbyteris, Clericis, & laicis
 prohibitas est, tam jure veteri Pontificio,
 quam novo; verum & frequens accessus ad
 monasteria sine justa, & rationabili causa,
 tantum gratia videndi, aut colloquendi cum
 6.
 Etiam pro-
 hibetur ac-
 cessus.

ipsis Sanctimonialibus. Concil. Matison. 1.
 can. 2. Secreta colloquia cum Sanctimoniali-
 bus, Presbyteris, & Clericis, licet in salu-
 torio, aut oratorio haberentur, prohibuerunt
 Patres, & in Concilio Turon. 3. can. 29. ibi:
*Importune frequentare cupientibus omni aditus
 pracludatur.* Et maxime clericis, ac monachis
 talis accessus prohibetur in Concilio Paris. 6.
 cap. 29. anno 829. celebrato, ubi addunt Pa-
 tres, eos obtendere solere, se non ob aliud
 illuc accedere, nisi aut propinquitatis, aut
 familiaritatis causa; quem praetextum dam-
 narunt etiam Patres Concilii Niceni 2. can. 20.
 & in Concilio Tarracon. 1. supra relato, ju-
 betur, monachum, qui familiariter cum pro-
 pinqua suae curae commissa conversaretur,
 includi in cella monasterii poenitentiae lamen-
 tis impune, & aqua vitam ex Abbatis imperio
 sustentare. Et quia familiaris, ac frequens
 accessus plerumque obtendebatur praetextu se-
 pulchrae, nimirum sepulchri alicujus cognati in-
 tra monasterium videndi, praetextum illum re-
 jecit Imperator Justinianus in novella 133. quae
 extat lib. 4. Basilic. tit. 1. cap. 15. & illustrat Bal-
 samon in can. 48. Synodi 6. in Trul. Statuit ergo
 Justinianus, ne virorum cadavera inferantur in-
 tra

in monasteria mulierum, nec seminarum
cadavera intra virorum monasteria sepultura
mandentur, ne pietatis, & sanctitatis prætex-
tu hanc inhonestatē, & indecoratē congressio-
nes. Etiam ad prætextum pietatis pertinebat
comunitas ejusdem chori, quæ alicubi erat
in usu; quare Innocent. II. in Synodo Roma-
na ita statuit: *Prohibemus, ne Sanctimoniales
simul cum Canonici, sive Monachis in Ecclesia
in uno choro conveniant ad psallendum. Et quia
prætextu alendi ipsas Sanctimoniales fre-
quens accessus ad eas dabatur, ideo in Con-
cilio Carthag. 4. can. 102. ita cautum fuit:
Ad reatum Episcopi pertinet, vel Presbyteris,
quæ Parochia præstet, si sustentanda vita præ-
sentis causâ, adolescentiores viduas, vel sancti-
moniales clericorum familiaritatibus subiciantur.
Tandem obtendebatur frequens hic accessus
ob gubernationem monasteriorum, sive quo-
ad rerum temporalium administrationem, si-
ve quoad vitæ regularis institutionem; qua-
re ne hujus necessitatis, seu pietatis causâ
talis familiaritas obreperet, Concil. Hispa-
lense I. can. 11. rejecit eam istam in mo-
nachos, his verbis: *Monasteria in provin-
cia Betica monachorum administratione, ac præ-
sido gubernentur; tunc enim salubria Christo di-
cuntur virginibus providemus, quando eis P. P. spi-
rituales legimus, quorum ipse possunt gubernaculis
lucis, constituentes, ut unus monachorum proba-
tissimus eligatur, cuius cura sit prædus earum res-
pectu, vel urbium intendere, fabricas construere,
& si quid aliud est ad necessitatem mona-
sterii prædicere; ad Christi famulâ pro animâ
sua utilitate tantum sollicitus, solis divinis cal-
ibus vivat, operibusque suis inseruiant. Ad-
dunt vestes suppeditandas esse ad virginibus,
eis, à quibus tuitionem expectant. Ut verò
occurreret familiaritati, quæ ex admini-
stratione ejusmodi nasci potuisset, cavent
ut monachi ab earum familiaritate remoti,
nec usque ad vestibulum habeant acceden-
di familiare permillum. Facit P. Abelardus
epist. 8. ibi: *Monachos, & eorum conversos mo-
re Apostolorum, & Diaconorum, in via quæ
ad exteriorem pertinentur curam, monasterii se-
minarum providere: quibus maxime propter Mis-
sas necessarij sunt monachi; propter opera verò
conversi.***

Sed quia aliquando justa causa aderat, ob
quam accessus ad ipsas sanctimoniales lice-
ret, statutum fuit ut presbyteri cum licen-
tia Episcopi, & Præpositæ monasterii sancti-
moniales alloquerentur; & quia hac licentia
abutebantur presbyteri ratione ordinis facti,
ideo Divus Hieronymus eos increpat epist. 22.
ad Eustachium, his verbis: *Sunt alii (de meo
ordinis hominibus loquor) qui ideo Presbyterum,
& Diaconatum ambulant, ut mulieres licentius vi-
deant. Et ut se gratiores puellis exhiberent,
magno curâ se ornasse idem Sanctus prosequit-
tur illis verbis: *Omni cura de vestibus, si be-
ne oleant, si per laxa pelle non folleat, crines ca-
lamistri vestigio rotantur, digni de annulo va-
deant; & ne plantas humidior via spargat, dix
imprimunt summa vestigia. Tales cum videas,
sponsus magis existimato, quam clericos. Qui-
dam in hoc omne studium, vitamque posuerunt,
si matronarum nomina domos; unumque co-
gitant. Desiderabatur ergo licentia propti-*
B. D. Gonzalez, in Decretal. Tom. III. Pars. I.*

Episcopi, Synodus Carthag. cap. 41. Clerici,
vel qui sunt continentes (hoc est monachi, in-
terprete Balsamone) ad viduas, vel virgines
non ingrediantur, nisi ex permissione, & con-
sensu proprii Episcopi, vel Presbyterorum. Por-
ro hoc quoque non solum faciant, sed cum concle-
ricis, vel cum eis, cum quibus Episcopus, vel
Presbyteri solum habent aditum ad ejusmodi mu-
lieres, vel ubi adstant clerici, vel aliqui bonæ
existimationis christiani. Quod & aliis canoni-
bus, & juri Justiniano consentaneum esse no-
vit Balsamon in scholiis. Etiam Præposita li-
centia desiderabatur. Synodus Nicæna 2. can.
20. ibi: *Si contigerit aliquem propinquam suam
videre, & voluerit monachus in presentia Abba-
tisse huic confabulari, per modica, & compendiosa
verba, & in brevi ab ea discedat. Etiam debe-
bat hujusmodi colloquio fieri in presentia
aliarum sororum. Concil. Hispal. 2. can. 11.
ibi: *Non liceat Abbati, vel ei qui proficitur, ex-
tra eam, quæ præstet, loqui virginibus Christi
aliquid, quod ad institutionem morum non per-
tineat. Adhuc, ne quidem cum ea, quæ præ-
est, loqui liceat, sed sub testimonio duarum, aut
triarum sororum, ita ut rara sit accessio, & brevis
omnino colloquutio. Concil. Cabilon. 2. can. 55. &
sequenti, Concil. Paris. 6. can. 26. Locus etiam
colloquii destinatus debet esse publicus. Con-
cil. Cabilon. 2. can. 61. Aquilgran. 2. p. 3.
cap. 14. Etiam hora competens esse debebat,
ut statuitur in dicto Concilio Cabilon. 2. can.
55. nempe à prima hora ad vespertinam; à
vespera verò ad primam, non nisi propter
magnam necessitatem; can. 56. ipsius Con-
cilii; & tunc se prius signo crucis munie-
bant. Concil. Aquilgran. can. 6. ibi: *Si quan-
do cum sacralibus ad colloquendum fueris evo-
cata, & prius arma frontem tropæo crucis; ve-
xillo Christi comitari dignetur. Sed quia hæc
recta Ecclesiæ disciplina negligebatur, tan-
quam contrariâ consuetudine abolita, Ale-
xander III. in Concilio Lateran. can. 11. in
presenti relato, eam suscitavit novis, &
gravissimis adjectis pœnis, inhibendo fre-
quentem accessum ad monasteria sanctimoni-
alium. Eandem constitutionem firmarunt Bo-
nifacius VIII. in cap. periculofo, Patres Con-
cil. Trident. ubi supra, & innovarunt Pius V.
& Gregorius XIII. suis constitutionibus su-
pra citatis; quare Romæ, in aliisque Ita-
liæ partibus gravissimis afficiuntur pœnis, fre-
quenter accedentes ad puellarum monaste-
ria, quæ utinam in nostris provinciis in praxi
essent.***

Magna niti ratione Alexandrum III. in præ-
fenti, & ceteros Ecclesiæ Patres prohiben-
do ingressum, & accessum ad claustra monia-
lium, quis neget? Triplicem hujus prohibi-
tionis rationem præbet Bonifacius VIII. in
dicto cap. periculofo. Primam his verbis: *Pe-
riculofo, & detestabili quarandam monialium sta-
tuti, quæ honestatis laxari habent, & mona-
chali modestiâ, sexusque verecundiâ impuden-
ter abiectis, extra sua monasteria nunquam
per habitacula personarum secularium discurrunt.
Quod periculum violandæ castitatis præ ocu-
lis habuerunt, qui virginum, immò & alia-
rum feminarum familiaritatem cum vitis,
præsertim clericis, tam graviter damnarunt.
Tertullianus lib. de velandis virginibus, ibi*

Traditur
ratio deci-
dendi.

Tam sancti viri est suffundi, si virginem viderit, quam sancta virgini, si a viro visa est. Rationem reddit Sanctus Leander lib. de instit. virginum, his verbis: *Dispar sexus in unum locatus, eo tuitatur infirmiter, quo nascitur.* Quam rationem fuse illustrabimus titulo sequenti. Secundam rationem petit Bonifacius ex priorum offensione, atque infamia, quæ toti religioni creatur, illis verbis: *In religionis opprobrium, & scandalum plurimorum.* Quam etiam assignant Patres Synodi Nicænæ 2. can. 18. & 20. Pius V. in dicta consuet. ibi: *Decoris periculo, & scandalo plenam rem esse, ac regulari observantia vehementer adversari.* Quam rationem illustrant Gibalinus *disquisit. monast. disquis. 1. cap. 1. §. 5.* Serlogus tom. 3. in *Cantic. vestig. 30. sect. unic.* Tertiam tandem rationem affert Bonifacius in illis verbis: *Moniales à publicis, & mundanis aspectibus separata omnino servare Deo valeant.* Conscientiam Gregorius XIII. in Bulla quæ incipit, *Ubi gratia*, ibi: *Proinde sanctimonialium quieti, & tranquillitati consulere, ac omnia, quæ illas à spiritualium rerum cogitatione, & exercitio avocant, impedimenta tollere, periculaque, & scandala ab eis removere cupientes.* Paulus V. in sua constit. edita anno 1612. ibi: *Ad ea removenda, quæ religiosam eorum quietem, & regularem observantiam perturbare dignoscuntur, curam nostram libenter intendimus.* Quam rationem illustrat Gibalinus *dicto §. 5. num. final.* Rectè ergo Alexander III. ut veterem hanc Ecclesiæ disciplinam jam obsoletam suscitaret, sub gravi depositionis pena prohibuit omnibus presbyteris, & clericis, ne sine iusta & necessaria causa monasteria sanctimonialium adirent, ne per accessus indebitos nulla ex causa factos clerici ineam familiaritates, quæ in aliquod abruptum eos pertrahant, ut monstratum est exemplo Sabiniani apud D. Hieronymum, & clerici Hispani apud Grillandum *lib. de sortileg. quest. 17.*

Difficilitas
dubitandi
ratio.

Nec obstat dubitandi ratio supra expensa; nam licet illis primis Ecclesiæ sæculis non solum monasteria essent duplicia, ubi simul habitabant monachi, & moniales; verum & virgines devotæ cum presbyteris intra proprias aedes degerent, quia devotio ac virtus illius sæculi nihil lævi criminis suspicari sinebant; tamen frigiditate devotione illa (ut notavi in canone 27. Concil. Illiber.) prohibitum fuit, ne deinceps monasteria duplicia virorum, & feminarum erigerentur. Synodus Nicæna 2. can. 20. Concil. Hispal. 2. can. 11. ibi: *Propter infidiam diaboli, aut propter obloquationes hominum.* Concil. Agath. can. 38. Synodus 7. can. 29. l. 44. C. de sacros. Eccles. notavit Ballamon in dicto cap. 10. Concil. Nicæn. Cujacius in novella 123. cap. 54. Bosquetus in notis ad Innoc. lib. 3. regist. 15. epist. 80. Gibalinus de *clausur. disquis. 1. cap. 9. §. 1.* Nec etiam obstat augmentum ipsius difficultatis; nam licet illis prioribus sæculis viris probis, & sanctæ conversationis permitteretur accessus ad puellarum monasteria; tamen cum non facile agnosceretur, quis esset probæ vitæ, magnaque virtute polleret, & castitatis votum servaret, ideo Ecclesiæ Patres omnibus, tam clericis, quam monachis ingressum, & acces-

sum ad monasteria puellarum indistinctè prohibuerunt.

Ex supra traditis exponendus est difficultis textus in can. 9. Concil. Tolet. 1. in illis verbis: *Nulla professa, vel vidua, absente Episcopo, vel presbytero in domo sua antiphonas cum confessore, vel servo suo faciat; lucernarium vero nisi in Ecclesia non legatur, aut si legatur, in villa, præsentem Episcopo, vel Presbytero, vel Diacono legatur.* Ex quibus verbis aperte constat, Episcopum, Presbyterum, aut Diaconum posse simul cum sanctimonialibus horas canonicas recitare intra domum, vel Ecclesiam, igitur & eorum monasteria frequenter adire, cum eisque conversari. Sed antequam huic difficultati satisfaciam, exponere necessarium duxi, quid per antiphonas, confessorem, & lucernarium PP. ibi intelligantur. Et quidem antiphona componitur ex duabus illis dictionibus Græcis *ἀντι* & *φωνή*, id est, vox contra vocem; proinde antiphona dicta fuit alterna, & reciproca cantio, cum vicissim vel psalmi choris alternis psallerentur, vel antiphonæ, quæ versiculis tunc temporibus constabant, alternatim concinerentur, ut explicat D. Hieronius lib. 6. *originum*, cap. 19. illis verbis: *Antiphona, inquit, ex Græco interpretatur vox reciproca, duobus scilicet choris alternatim psallentibus, ordine commutato, sive de uno ad unum.* Quod genus psallendi Græci reperisse dicuntur: responsorios Itali tradiderunt; quod carmen inde responsorios cantus vocant, quod alio desistente, id alter respondeat. Inter responsorios autem & antiphonas hoc differt, quod in responsorios unus versum dicit; in antiphonis autem versibus alternant chori; quem canendi morem in Ecclesiis Antiochena, Mediolanensi, & Hispana usitatum illustrat Halherius lib. 3. *hierarch. sect. 2. §. 4.* & dicitur in cap. 1. de *celebrat. Missar.* Circa confessorum, omittis variis acceptionibus, quas tradunt Gibalinus de *clausura disquisit. 1. cap. 9. §. 1.* Mendoza lib. 2. *Concil. Illiber. cap. 52.* ubi nonnulla notavi, in præsentem confessor accipitur pro cantore, seu psalmista, qui in inferiori clericorum gradu erat Concil. Carthag. 4. can. 11. Divus Clemens lib. 8. *constit. cap. 10.* Divus Hieronimus lib. 2. de *officiis Eccles. cap. 12.* Divus Hieronymus *epist. 2. ad Nepotianum*, ibi: *Si lector, si acolythus, si psalterio sequitur, non ornentur veste.* Canon. 26. & 43. Apost. Synodus Laodic. can. 24. ibi: *Presbyterum, & Diaconum, & deinceps quemlibet ecclesiastici ordinis, usque ad ministros, vel lectores, vel cantores, vel exorcistas, vel hostiarum, vel exorcistarum ordinis, capponas vestire non oportet.* Qui cantores confessores dicebantur; nam ubi lib. 8. *constitutionum Apost. cap. 10.* in orationibus, quæ fiunt pro fidelibus, dicitur. *Oremus quoque pro lectoribus, cantoribus, virginibus, viduis, & orphanis;* in libro Sacram. D. Gregorii, feria 4. post *Palmarum*, legitur: *Lectoribus, hostiarum, confessorum, virginibus, viduis, & pro omni populo sanctæ Dei.* Estque trita ratio hujus acceptionis; confiteri enim ex usu sacro significat gratias agere, & Deum laudare. *Psalmo 8. vers. 18.* ibi: *Confitebor Domino secundum iustitiam ejus, & psallam nomini Domini altissimi.* Amalarius lib. 3. de *offic. Eccles. cap. 3. de choro cantu.*

cantorum agens ait; Porro cantores, laudatores Dei, & ad laudandum ceteros excitantes. Et probat id ipse Amalarius ex eo, quod in facta Pagina hæc verba, *confitemini Domino, cantoribus imputantur*; notavit Hugo Menardus in *notis ad Sacrament. Divi Gregorii, fol. 61.* de quibus confessoribus agitur in eodem Concilio Tolet. 6. can. 1. ibi: *Nisi ea sit honestas, seu orationum, aut viduarum frequentia, ubi non sit confessor quilibet cum plurimorum testimonio resium conuenire interesse possit; cum lectoribus autem in ipsorum domibus non admittentur, aut videndas.* Confessor igitur hoc canone 9. cantor est, qui professus, vel viduas continentes inuisebat pretextu canendi, & docendi ordinem, & modum recitandi diuinum officium. Superest, ut quid per lucernarium in eo textu accipiatur, exponamus; & constat lucernarium ab antiquis vocari vesperinum orandi modum ad vespere pertinetem. Cassianus *lib. 3. in su. cap. 3.* ubi dum refert horas canonicas, ait: *Ita enim est illi primo mane conduxisse describitur; quod tempus delegat matutinam nostram solemnitatem; deinde tertia, inde sexta, post hæc nona, ad extremum undecima, in qua lucernalis hora signatur.* Itaque dicebatur, quia accensis lucernis hora illa recitabatur. D. Hieronymus *epist. 7. cap. 5.* ubi dum illam in monasticis moribus instruit, ait: *Affuecat ad orationes, & psalmos nocte conseruare, mane hymnos canere, tertia, sexta, nona hora stare in acie quasi bellatricem Christi; accensaque lucernâ reddere sacrificium vesperinum.* Lucernarium hoc ad partem priorum vesperarum spectabat, ut constat ex D. Isidoro in *regul. mon. b. cap. 6.* ubi dum unicuique horarum canonicarum psalmorum numerum prescribit, ait: *In vesperino autem officio, primo lucernarium, deinde psalmi duo, responsiones unæ.* Facit textus in can. 2. Concil. Emerit. ibi: *Opus est, ut sicut in aliis Ecclesiis vesperino tempore post lumen oblatum, prius dicitur vesperinum, quædam sonum in diebus scilicet; ita & a nobis custodiatur in Ecclesiis nostris.* Hujus lucernalis horæ mentio fit in regulis monasticis, tam Divi Augustini, quam Divi Isidori, & aliorum, ut probant Franc. Hallerius *d. lib. 3. de hierarch. sect. 2. §. 4. ad finem.* Bivar. *de veteri monach. lib. 4. cap. 2. fol. 9.* Loaysa in *dicto can. 9. Concil. Tolet. Gazæus in notis ad Cassianum lib. 3. de orat. cap. 3.* qui formam lucernarii, & recitandi modum referunt. Ratio autem quare lucernarium tantum præsentem Episcopo, Presbytero, vel Diacono legi poterat, triplex assignatur ab Interpretibus. Primam petit Bivar. *ubi proxime, num. 14.* ex eo, quod in lucernario erant propria, & peculiare orationes, quæ tantum recitari poterant ab Episcopo, Presbytero, vel Diacono, ut ex D. Bafino ple probat: unde exillimat in *dicto can. 9. Concil. Tolet.* citatum fuisse, ne à quouis clerico lucernarium legeretur, sed tantum præsentem Episcopo, Presbytero, vel Diacono. P. Gibalinus *de clausura disputat. 1. cap. 9. §. 1. num. 12.* aliam rationem reddit, videlicet, quod cum lucernales preces, & psalmi non nisi post solis occasum dicerentur, prohibuere Patres, ne intra diem cum confessore suo profecta, vel vidua lucernarium dicerent; sed in Ecclesia, ad quam ne incomitata prod. D. D. Gonzal. in *Decretal. Tom. III. Pars I.*

cederent, statuerunt ut cum Episcopo, Presbytero, vel Diacono accederent, ut ita omnis familiaritas cum lectore, aut cantore vitaretur, juxta canonem 6. ipsius Concilii. Tertia ratio, & verior, ni fallor, traditur ab Aloaysa in *notis ad eundem canonem*, quam sequuntur & illustrent Lantdmeter *lib. 2. de veteri monach. cap. 61. in fine*, Hallerius *d. lib. 3. §. 4.* supponunt enim perdocti viri, divina officia olim non nisi præsentem Episcopo, Presbytero, vel Diacono recitari conueuisse, juxta Concilium Tarracon. can. 7. ibi: *De diocesanis Ecclesiis, vel choro id placuit custodiri, ut Presbyteri, vel Diaconi, qui imbi constituti sunt, cum clericis septimanis obseruent, id est, ut Presbyter unam hebdomadam, quæ expleta succedat ei Diaconus similiter; eâ scilicet conditione seruata, ut omnis clericus die Sabbato ad vespere sit paratus, quo factus die Dominica solemnitas cum omnium præsentia celebretur; præcipue lucernarium officium, post quod subjungebatur lectio, seu interpretatio sacræ Scripturæ, ut refert Nicephorus *lib. 12. histor. cap. 34.* ibi: *In Cypro, & Cesarea Cappadocum in Sabbato, & Dominico die vespere, & post lucernarum accensionem Episcopi, & Presbyteri, sacras Scripturas populo exponunt.* Unde cum scripturas exponere proprium sit Episcopi, vel eo absente Presbyteri, aut Diaconi, idem Patres petunt præsentiam Episcopi, Presbyteri, aut Diaconi, ut lucernarium dicatur. Notat tandem, & recte ipse Hallerius, quod dum in principio ipsius canonis agunt Patres de horis canonicis recitandis à professa, vel vidua intra civitatem, petere tantum præsentiam Episcopi, vel Presbyteri, nullâ Diaconi factâ mentione. Cum ergo agunt de lucernario in villa dicendo; Diaconum adiciunt, quia eo tempore propter sacerdotum penuriam non semper in villa Presbyter reperiebatur, sed tantum Diaconus, qui plebem regebat, ut notavi in can. 77. Concil. Iliber. His suppositis pro vera expositione illius canonis dicendum est, quod cum olim non solum in Ecclesia, & monasteriis horæ canonicæ recitarentur, Concil. Cabilon. 2. can. 59. Moguntin. sub Rabano can. 16. verum & in ædibus privatis, ubi virgines, vel viduæ continentes debebant, ut constat ex D. Hieronymo in *epist. 7. supra relata, & in epist. 22. ad Eusebium, & epist. 8. ad Demetriad.* ibi: *Præter psalmorum, & orationis ordinem, quod tibi horâ tertia, sexta, nona, ad vespere, media nocte, & mane semper est exercendum; neque tantum ipsæ psalmos cantant, sed etiam ad Ecclesias, ut audirent, & canerent, procedebant, ut constat ex ipso Sancto Hieronymo dicta epist. 7. ad Latam, ubi illam monet, ne sola ad vigiliis staret, ibi: Basilicus martyr, & Ecclesias sine matre non adeat; vigiliarum dies, & solennes pernoctationes sic virguncula nostra celebrat, ut ne transversum quidem unguem à matre discedat.* Cum, inquam, sanctimoniales domi horas canonicas recitarent, indigerentque magistro, illius pietatis, & officii prætextu cantores, & psalmistæ, qui confessores dicebantur, eas adibant; quare ut similem abutim Patres tollerent, prohibuerunt, ne hujusmodi sanctimoniales eum confessore suo antiphonas facerent, nisi præsentem Episcopo, Presbytero, aut Diacono; lucernarium vero inhibens, nisi*

in Ecclesia non legi, ob rationem supra adductam, & ibi recitari debere præfente Episcopo, aut Presbytero, ut eo finito illi sacram Scripturam exponerent.

CAPVT IX.

(a) Gregorius VIII.

Quoniam, ut ait Scriptura, proni sunt sensus hominis ad malum ab (b) adolescentia sua, sicut ex sensualitate caro *vergit* in culpam, ita vigore spiritus procedente, & subsequente divinâ (c) gratiâ, animus niti debet ad veniam, & remedia semper inquirere, quibus irruentes occasiones mortis valeat declinare. Inde si quidem est, quod intelligentes multa ex defectu proprio, multa ex aliena malitia in vestris Ecclesiis pervenisse, quæ aut delictum in se, aut occasionem habeant delinquendi; per auctoritatem Apostolicæ Sedis, cui ex dispositione Domini servimus, prout datur ab eo, decernimus obviandum, & auctoritatem in vobis Episcopalis officii ad rescandâ nociva in subditis vestris, & inserenda utilia, scriptis Apostolicis muniendam, recolentes, quod in veteri lege præcepit Dominus dicens: Ignis in altari (semper) ardebit, quem nutriet Sacerdos, subjiciens mane ligna per singulos dies. Statuimus, ut facultatibus Ecclesiarum vestrarum, atque proventibus, & expensis etiam diligenter inspectis, certum in eis valeatis imponere (e) numerum (f) clericorum; & statuere, ut bona eorum veniant in communione, & in una domo vescantur, atque sub uno tecto dormiant, & (g) quiescant. Si verò contradictores extiterint, licitum vobis sit per suspensionem officii & beneficii, aut graviori etiam pœnâ, si opus fuerit, ad hanc observantiam eos appellatione compellere non obstante. Indulgemus etiam, ut si quisquam eorum, qui simul vivunt, pro manus (h) iniectione in socium à communione meruerit fieri alienus, reconciliandi eum, & pœnitentiam imponendi potestatem plenariam habeatis, nisi fortè (i) atrocitas facti pœnam graviorem expectet. Quod etiam de mulieribus, & his qui præ senectute, vel infirmitate præsentiam nostram adire non possunt, volumus observari, nullum præjudicium constitutioni ecclesiasticæ, aut successoribus nostris afferentes, quominus super his, qui rectius viderint, valeant ordinare.

NOTÆ.

1. (a) *Gregorius VIII.* Ita legitur in *primâ collectione*, sub hoc tit. cap. 10. & rectè; nam cum Gregorius VII. integro sæculo præcessisset Alexandrum III. auctorem textus antecedentis, vixit enim circa annum 1080. non poterat juxta rectam temporum seriem in hac collectione observari post Alexandrum III. compilari Gregorii VII. epistola. Ex eadem ratione non debet tribui hæc Decretalis Gregorio IX. ut voluit Panormit. hic in principio; quia cum textus sequentes sint Innocentii III. qui floruit ante Gregorium, non poterat compilari Gregorii IX. decretalis ante constitutiones Innocentii: quare semper ultimo in loco refertur à Raymundo constitutiones Gregorii IX. jam notavi in cap. final. de *constit.* Legendum igitur est, Gregorius VIII. ut habetur in prima collectione, ex qua etiam textum hunc restituo, Gregorius VIII. antea Albertus de Mora dictus, patria Beneventanus, monachus Sancti Benedicti, creatus fuit Pontifex anno 1187. die 27. Octobris, & scripsit varias epistolas, ut refert Ludovicus à sancto Carolo in Bibliotheca Pontificia, verbo *Gregorius VIII.*

(b) *Ab adolescentia.* Verba sunt Genes. cap. 8. vers. 21. Proverbiorum cap. 30. & refertur in cap. 1. 12. *quæst.* 1.

(c) *Divina gratia.* Absque qua nihil potest humana fragilitas, ut definitum est in Concilio Tridentino *sess.* 6. de *justific.* cap. 5.

(d) *Semper ardebit.* Verba sunt Leviticis cap. 6. quibus docere intendit Gregorius charitatis ignem inter Canonicos tanquam confitantes per bonorum omnium, vita que communionem in corde tanquam in altari ardere debere.

(e) *Numerum.* Tantum enim numerus ille clericorum in Ecclesiis esse debet, qui possit juxta facultates Ecclesiæ commodè sustentari, cap. 1. cap. 3. de *justit.* cap. unic. §. *sanè*, de *statu regul.* in 6. Trident. *sess.* 23. de *regul.* cap. 4. ibi: *in monasteriis, & domibus, tam virorum, quam mulierum, bona immobilia possidentibus, ut tantum numerum constituatur, ac in posterum conservetur, qui vel ex redditibus propriis monasteriorum, vel ex consuetis elemosinis commode possint sustentari.* Concil. Cloveshovien. can. 28. ibi: *Ut nemo suscipiat majorem congregationem, quam sustentare possit, & eis necessaria prestare.* Illustrant Sanchez *lib.* 7. *summa*, cap. 23. Solorzanos *tom.* 2. de *jure Indiar.* *lib.* 3. cap. 5. *num.* 31. latè dicemus in cap. 1. de *insti.*

(f) *Clericorum.* Sæcularium videlicet, non regularium, ut vult Glossa in præsentibus; nam ut bene notavit Imbola in *presentibus*, *num.* 9. præfens textus agit de Prælatibus sæcularibus, non regularibus; siquidem injungit Episcopis, ut curent bona Clericorum communia fieri, cum regulares nihil possideant, quod in commune redigi possit: quare rectius textum hunc de canonicis sæcularibus accepit Boëus Epon. *tom.* 2. 99. *heretic.* in præsentibus, nec bene Lotherius *lib.* 1. de *re benefic.* cap. 14. *num.* 44. dum docet Episcopum